

Isolde Roch

PRÍKLADY VYUŽITIA NEFORMÁLNYCH NÁSTROJOV PLÁNOVANIA

Aktuálny vývoj transformačných procesov v území ako východiskových podmienok pre územný rozvoj v nových spolkových krajinách v Nemecku a ostatných postkomunistických krajinách

Dôsledkom procesu transformácie urbánnych a regionálnych systémov a tiež dôsledkom hospodárskej reštrukturalizácie, ktorú tento proces so sebou prináša, sú erozívne procesy sociálnej a sídelnej štruktúry. Sídelné systémy, ktoré sa v nedávnej minulosti podriaďovali hierarchickým vzťahom a princípom priestorovej koncentrácie, vykazujú teraz javy decentralizácie a zmeny vzájomných vzťahov. Nie sú ojedinelé prípady straty pôvodnej funkcie jednotlivých sídiel, no na druhej strane však získavajú funkcie nové.

Popri týchto javoch sú dnes zjavné aj procesy smerujúce k sociálnej segregácii a individualizácii životných podmienok, procesy migrácie v rámci regiónu i navonok, zväčšujúci sa okruh dochádzkových vzdialeností a zvyšovanie mobility obyvateľov v priebehu ich života. Všetky spomínané procesy vytvárajú nové východiskové podmienky pre celkový rozvoj sídelnej siete vrátane krajiny, regionálnych celkov, miest a ich zdrojov.

Zo zákonitostí trhového prostredia a hospodárskych cyklov pritom vyplývajú nové nároky na rozvoj sídelnej siete. Tie zatiaľ, podobne ako zmeny sídelnej štruktúry a ich dôsledky, nie sú dostatočne preskúmané.

Trendy vývoja sídelných funkcií možno posúdiť vzhľadom ku kvalitatívnym a kvantitatívnym trendom (ako zisky alebo straty).

Ide o tieto najdôležitejšie zmeny sídelných funkcií:

Funkcie - kvantitatívny popis trendu - kvalitatívny popis trendu

práca > diferenciácia a celkové zvýšenie nárokov

bývanie = výrazná diferenciácia nárokov obyvateľov

vzdelanie < výrazná diferenciácia dopytu po vzdelaní a súčasne jeho regionálna nerovnomernosť > rozsiahlejšia ponuka

zdravotníctvo = výrazná diferenciácia dopytu po zdravotníckych službách a súčasne jeho regionálna nerovnomernosť

obchod = výrazná diferenciácia nárokov obyvateľov

voľný čas a rekreácia < výrazná diferenciácia potrieb a ponúkaného spektra rekreačných aktivít.

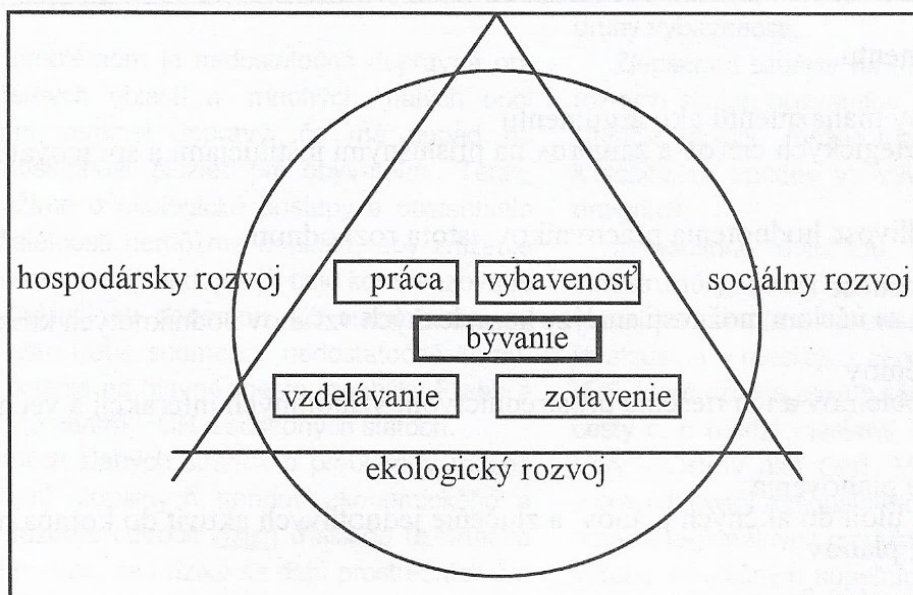
Tieto zmeny, pôsobiace v sídelných systémoch, sídelných jednotkách a urbanistických zónach, sa celkovo prejavujú ako procesy rozvoja, resp. degradácie. Existencia upadajúcich pôvodných štruktúr už nie je opodstatnená dopytom po funkciách, ktoré plnili, preto sa s nimi v budúcnosti už v súčasnej podobe nepočíta.

Popri konštatovaní zmien sídelných funkcií je dôležité všímať si i zmeny vzťahov medzi funkciami. Napríklad prišlo k oslabeniu predtým intenzívnych väzieb medzi pracoviskom, bydliskom a vybavenosťou. Predtým mala dominantné postavenie funkcia práce, charakteristická svojím kvantitatívnym nadhodnotením a nadmernou koncentráciou vo vybraných centrách. Je treba si uvedomiť, že zo straty významu tejto funkcie vyvstávajú nové sociálne a priestorové dôsledky, ktoré sú pre rozvoj priestorových štruktúr určujúce. Zo zmien charakteru práce a jej časového režimu vyplývajú nové potreby pre bývanie, vzdelávanie, pre zdravotnícku starostlivosť, pre trávenie voľného času v rámci sídiel, ich obytných častí a regionálnych celkov. To všetko podmieňuje úplne nové formy usporiadania sídelnej siete s dôrazom na intenzifikáciu niektorých funkčných väzieb.

Pri usmerňovaní priestorového rozvoja však nemožno zabúdať na dôležitý princíp udržateľnosti, ktorý je už dokonca zakotvený v legislatíve priestorového plánovania. Preto je nevyhnutné a z hľadiska európskej integrácie politicky nanajvýš aktuálne prehodnotiť základnú úlohu priestorového plánovania vzhľadom k zásadám udržateľného rozvoja.

To možno vnímať ako šancu pre ekologickú prestavbu východonemeckých regiónov a sídiel. Vybudovať nové, konkurencieschopné štruktúry a dosiahnuť novú kvalitu života je reálne skôr v strednodobých a dlhodobých perspektívach aj vzhľadom znižujúci sa potenciál obyvateľstva.

Ekologická prestavba vyžaduje nasadenie a rozvoj moderných nástrojov priestorového plánovania, pričom legislatívne a organizačné rámcové podmienky národných štátov môžu podstatnou mierou ovplyvniť použitie týchto nástrojov. V súčasnej situácii komplexnej prestavby a nového formovania sídelnej štruktúry sú nepostrádateľné hlbšie analýzy východiskového stavu, z ktorých by bolo možné odvodiť trendy a scenáre vývoja. Tento postup presadzuje aj vedecká obec v Nemecku.

Obr. 1: Udržateľný rozvoj a základné urbanistické funkcie

Legislatívne nástroje priestorového plánovania by sa mali využiť v prospech zachovania nevyhnutných územných potenciálov ako predpokladov rozvoja.

Nástroje priestorového plánovania majú svoje miesto aj pri formovaní rozvojových línií a uskutočňovaní strednodobých a dlhodobých cieľov. V poslednej dobe sú popri formálnych nástrojoch plánovania čoraz populárnejšie neformálne nástroje, ktoré sa osvedčujú pri presadzovaní mnohých cieľov územného rozvoja. Ciele však musia byť jasne a prehľadne definované.

Najmä regionálne rozvojové koncepcie rozvíjajú práve vo fáze koncepcného rozpracovania dynamicky napredujúci tvorivý proces, ktorý spája potenciálnych aktérov v území, umožňuje dosiahnutie konsenzu a definovanie uskutočniteľných úloh - to všetko je možné dosiahnuť v rámci spoločných prác na projektoch.

Práce na projektoch mobilizujú synergické efekty v ďalších, nadväzujúcich oblastiach. V priebehu určitého obdobia sú projekty schopné prebiehať relatívne samostatne, bez veľkých nárokov na ich riadenie. Preto nie sú operačné polia aktérov týchto projektov viazané dlhodobo na jeden konkrétny projekt, ale využíva sa práve flexibilita a schopnosť samoregulácie v priebehu realizácie projektu. Túto schopnosť „samoregulácie“ však nemožno preceňovať; ak by sme ponechali úplne voľné pole pôsobnosti a neuplatňovali istú mieru priebežnej kontroly, mohli by sme sa vystaviť rizikám prílišného „akcionizmu“ alebo kontraproduktívnej práce. Často môžu takéto projekty stroskotať, ak nie sú cieľové horizonty a osnovy dost' jasne definované, alebo nie sú dostatočne premyslené vzhľadom na premenlivosť ich priestorových dôsledkov. Problémy nastanú aj v prípade, keď v území nefunguje regionálny marketing, alebo sa jeho úloha podceňuje.

Obr. 2 Vymedzenie pojmu regionálny manažment

1. relevantnou úrovňou manažmentu je región a nie obec
2. orientácia na praktické uplatňovanie
3. kolektívne projekty: realizácia v spolupôsobení viacerých aktérov
4. zámery by sa mali riadiť multisektorálnymi stratégiami a nie jednotlivými projektmi
5. mobilizácia samoregulačných potenciálov: zámery treba realizovať a aj dokončiť z vlastných prostriedkov a nie v očakávaní podporných finančných prostriedkov EU alebo spolkových krajín
6. všetky zamýšľané aktivity majú byť súčasťou jednej kompaktnej rozvojovej koncepcie

Problémy pri uplatňovaní regionálneho manažmentu v regionálnom plánovaní

- nedostatočné materiálne a personálne zdroje
- organizačné napojenie - často je realizovaný nekompetentnými organizáciami s nedostatočnou profesionálnou úrovňou a bez napojenia na orgány štátnej správy a územnej samosprávy
- konkurencia odborne málo spôsobilých „tiežmanažérov“

Typické črty manažmentu

- presvedčivosť potreby manažmentu ako argumentu
sprostredkovanie strategických cieľov a zámerov na príslušnými inštitúciami a spracovateľmi
- integrita
jednotnosť a spravodlivosť hodnotenia pracovníkov, istota rozhodnutí
- profesionalita a odbornosť
systematické myslenie za účelom možnosti analýzy komplexných vzťahov podniknutých krokov
- uvedomenie si problémov
prijatie existencie problémov a ich riešenie prostredníctvom vzájomných interakcií a vecných rozhodnutí
- možnosť koordinácie plánovania
rozloženie cieľových úloh do akčných plánov a zlúčenie jednotlivých aktivít do kompaktných projektov, koncepcií, plánov
- pohotovosť pri zisťovaní rizík
prevzatie zodpovednosti za odchýlky v plánovaní a cieľoch, reflektovanie šancí
prostredníctvom rozhodnutí orientovaných smerom do budúcnosti

Obr. 3 Vlastnosti manažmentu

Vypracovanie cieľovej koncepcie a rozvinutie jej integrovaného pôsobenia na obyvateľov a aktérov regiónu v rámci organického procesu rozvoja má pre región nepochybne značný význam. Schopnosť integrácie (myšlienok i snažení) je silnou stránkou regionálnych koncepcií rozvoja.

Rovnaké prístupy sa využili pri práci na Koncepcii rozvoja Karlovarského kraja. Cieľom bolo podporiť vlastnú identitu regiónu a sprostredkovať realizáciu dlhodobých cieľov ako vízií alebo horizontov územného rozvoja. Pri práci na Koncepcii sa považovalo za nutné zvýšiť konkurencieschopnosť regiónu oproti susedným západoeurópskymi regiónom - čo je vzhľadom na jeho polohu na najzápadnejšom cípe ČR veľmi dôležité.

Príklad koncepcie rozvoja Karlovarského kraja Príležitosti a riziká územného rozvoja

Potenciály skúmaného územia spočívajú v rôznorodosti prírodných zdrojov, navyše pomerne rovnomerne priestorovo rozložených, ktoré tvoria základnú bázu tradičných a stále obdivovaných hodnôt. Popri bohatstve liečivých prameňov, podzemných nerastných ložiskách a neopakovateľnej pestrosti krajiny treba vyzdvihnúť kultúrno-historické hodnoty miest, obcí a najmä ich malebných centier. Hospodárska štruktúra vykazuje v regionálnom meradle diferencované spektrum pracovných príležitostí a disponuje možnosťou nadregionálnych a medzinárodných prepojení, z čoho môžu plynúť mnohé výhody tak pre zamestnávateľov ako aj pre pracovné sily. Okrem existencie dostatočného množstva kvalifikovaných pracovných síl je po-

tenciálom aj relatívne priaznivá veková štruktúra obyvateľstva. K tomu ešte treba pripočítať ďalšie výhody: polohu priamo na hraniciach s Nemeckom, blízkosť ostatných členských štátov EÚ a doterajšie skúsenosti s cezhraničnou spoluprácou a rozbiehajúcou sa hospodárskou kooperáciou s krajinami EÚ.

Medzi nevýhody, resp. slabé stránky možno rátať nedostatočné vzájomné prepojenia pomerne úzko špecializovaných hospodárskych aktivít. Nie je možné považovať za ideálny stav, ak medzi podnikmi orientujúcimi sa na tradičné remeslá (zväčša ide o novozaložené podniky) a sektorom služieb absentujú žiaduce väzby, z ktorých by inak mohli mať úžitok obe strany. Kontakty na priemyselné a obchodné komory a na vzdelávacie inštitúcie majú nízku intenzitu. Chýbajú služby, predovšetkým z oblasti poradenstva, bokom ostáva veda a výskum a niet ani cielenej podpory podnikania. To isté možno konštatovať o bezkonceptnej a nedostatočne koordinovanej regionálnej ponuke aktivít cestovného ruchu a rozličných foriem krátkodobej či dlhodobej rekreácie. Možnosti rekreačného využitia regiónu negatívne ovplyvňuje antropogénne modifikovaný krajinný obraz poznačený rozsiahlou povrchovou ťažbou hnedého uhlia, petrochemický priemysel a tepelné elektrárne znečisťujúce ovzdušie. Celkovo je veľmi vysoký podiel devastovaných území s narušenou vegetáciou. Uvedené negatívne faktory sú sčasti príčinou útlmu stavebnej činnosti a spomaľujú revitalizáciu opotrebovaného stavebného fondu v okrajových polohách regiónu ako aj reštruktúraciu pôvodných monofunkčných území. Napriek tomu sa predsa len objavujú dokázateľné úspechy v ochrane životného

prostredia a revitalizácii krajiny zdevastovanej banskou činnosťou

Ďalším problémom je nedostatočná dopravná obsluha periférnych oblastí a mnohých malých obcí prostriedkami verejnej dopravy, čo má dopad na zhoršenie dostupnosti služieb pre obyvateľov. Teraz, keď sa snažíme o ekologické prístupy a dosiahnutie trvalej udržateľnosti nemôžeme dopustiť, aby zníženie objemu výkonov verejnej dopravy bolo kompenzované výlučne individuálnou dopravou. Zo slabých stránok regiónu je ešte treba spomenúť nedostatočné komunikačné napojenie na hlavné mesto republiky Prahu a na iné dôležité centrá v ČR a susedných štátoch.

Zo zistených slabých stránok a problémov možno pri zohľadnení globálnych trendov ekonomického a sociálneho rozvoja odvodiť riziká ďalšieho územného rozvoja. Je pravda, že i riziká sa dajú prostredníctvom nástrojov plánovania ovplyvniť, no je to možné len čiastočne a miera nápravy závisí od charakteru ich územných dôsledkov.

Vysoká koncentrácia strojárkej výroby, baníctva a energetiky a pracovných síl v týchto odvetviach zrejme povedie k uvoľneniu istej časti pracovných síl. Takýto vývoj sa očakáva ako výsledok privatizácie a procesov reštrukturalizácie hospodárskych aktivít za súčasného prispôsobovania sa medzinárodnej konkurencii a zvýšenia produktivity práce. Väčšina z uvoľnených pracovných síl by mohla nájsť nové uplatnenie v terciárnom a kvartérnom sektore.

Veľmi nepriaznivé dôsledky by mal odchod mladých a vysokokvalifikovaných pracovných síl za prácou mimo krajiny, lebo pre prekonanie štrukturálnych zmien v hospodárstve sú mladšie vekové kategórie obyvateľov obzvlášť dôležité. Napokon sa už aj tak podiel starších obyvateľov rýchlo zvyšuje. To spôsobuje stále citelnejšie nároky na sociálnu infraštruktúru (najmä zdravotnícke služby). Samozrejme, to nie je špecifikom výlučne tohto regiónu, ale globálny trend, ktorý sa prejavuje vo všetkých vyspelých európskych štátoch.

Hrozby územného rozvoja ďalej vyplývajú zo zvýšeného dopytu po nových obytných plochách a problémom je aj výstavba plošne rozsiahlych zariadení obchodu a rekreácie v okolí miest. Čiastočnou kompenzáciou negatívnych dôsledkov tohto trendu môže byť vedomé podčiarknutie neopakovateľnosti krajiny funkčne korektnými a esteticky vyhovujúcimi urbanistickými riešeniami.

Práve s tým sa spájajú príležitosti priestorového rozvoja. Je treba zdôrazniť osobitosť nezameniteľného kultúmo-historického prostredia, ktoré tak ako v minulosti i dnes sa dokáže prispôbiť nárokom nových foriem hospodárenia. Využiť túto šancu znamená neváhať s projektmi revitalizácie existujúceho stavebného fondu za účelom zmeny funkčného využitia pre

vznikajúce hospodárske aktivity alebo tradičné i nové druhy vybavenosti.

Zlepšením situácie na trhu s bytmi a motivovaním rôznych skupín obyvateľov, aby sa do riešenia svojej situácie zapojili, možno rozhodujúcou mierou prispieť k stabilizácii trendov vo vývoji populácie a zamedziť emigrácii.

Mimoriadne dôležitou úlohou sú investície do infraštruktúry, zvlášť do tej, ktorá je nevyhnutná pre rozvoj podnikania a hospodárskych aktivít. Táto úloha je aktuálna v mestských centrách a vo veľkej aglomerácii, ktorá vznikla pozdĺž dôležitého dopravného ťahu - cesty č. 6 medzi mestami Cheb - Sokolov - Karlovy Vary - Ostrov nad Ohří. Možnosti rozvoja spočívajú v presadzovaní regionálneho marketingu, vo vytváraní nových regionálnych produktov, ktoré by boli v úzkom vzťahu s tradičným kúpeľníctvom a ponukou rekreačných príležitostí, pričom by pôsobili smerom dovnútra i navonok.

Ciele územného rozvoja

Pri zohľadnení analyzovaných príležitostí a rizík pre územný rozvoj treba vyzdvihnúť tieto ciele (zoraďené podľa stupňa dôležitosti):

1. Zabezpečenie a udržanie kultúrnych a krajinárskych hodnôt prostredia. Tento cieľ zahŕňa kvalitatívne zhodnotenie, estetické dotvorenie a ďalší rozvoj urbánneho a prírodného prostredia, práve tak ako stabilizáciu ekosystémov a zamedzenie neprimeraného využívania prírodných zdrojov. Súčasne by sa v rámci tohto cieľa malo zabráňovať dezurbanizačným tendenciám, extenzívnemu plošnému rozvoju sídiel, likvidácii pôvodnej krajiny a jej nahradzovaniu zástavbou veľkoplošnými súbormi a tiež by sa mali eliminovať rušivé zásahy do estetiky krajiny (napr. výstavbou výškových budov). Aj keď sa spomenuté negatívne trendy na prvý pohľad nezdarujú byť takými naliehavými akými sú globálne problémy rabovania prírodných zdrojov, treba proti nim bojovať s rovnakým nasadením.

2. S cieľom zhodnotiť hospodársku bázu regiónu je treba v prvom rade zistiť mieru konkurencieschopnosti existujúcich hospodárskych odvetví a podnikov a posúdiť šance nových podnikateľských projektov. Dôležité je najmä doplniť spektrum hospodárskych aktivít o podnikanie v terciárnom a kvartérnom sektore, čo je podmienené zlepšením nevyhnutnej infraštruktúry. Konkrétne v Karlovarskom kraji je nutné najprv pozdvihnúť a kúpeľníctvo a ďalšie turistické ciele a ponúknuť ich ako hlavnú atrakciu, ktorú sa bude región navonok prezentovať. Potom treba postaviť na nohy tradičné výrobné odvetvia ako strojárstvo a produkciu remeselných výrobkov (výroba skla a porcelánu). Napokon treba učiniť rozsiahle zmeny v spôsobe poľnohospodárskej výroby, predovšetkým zavedením, resp. podporovaním moderných metód na

báze trhového hospodárstva v pôvodne agrárnych oblastiach. Decentralizovaná štruktúra rozmiestnenia hospodárskych aktivít by mohla v zásade byť zachovaná pod podmienkou, že bude vystužená vybudovaním komunikačných a kooperačných väzieb. Najmä v agrárnych oblastiach treba podporovať vznik nových výrobných podnikov orientovaných na tradičné remeslá, ktoré by mohli participovať na turistickom ruchu.

3. K riešeniu problematiky bývania a bytovej otázky (pri predpoklade stabilizovanej demografickej štruktúry obyvateľstva a zachovaní jestvujúceho stavebného fondu v obciach) by bolo vhodné zaviesť rôzne programy finančnej podpory a praktických zvýhodnení pri svojpomocne uskutočňovaných rekonštrukciách alebo prestavbách bytov. Pri výstavbe nových obytných súborov by sa mala uprednostňovať verejná doprava. To značí, že stavba obytných domov by sa povoľovala len v polohách s priamym napojením na sieť verejnej dopravy. Vo vidieckych oblastiach by sa stavebná činnosť mala sústreďovať predovšetkým v rámci intravilánov obcí.

4. Vybavenosť z kategórie sociálnej infraštruktúry by si mala zachovať svoju disperznú štruktúru rozmiestnenia (aspoň pokiaľ ide o základnú vybavenosť a služby dennej potreby). Vyššia vybavenosť, najmä rozličné druhy vzdelávacích inštitúcií, by sa mali dostať do ťažiskových polôh koncentrácie aktivít - tu je možné zabezpečiť ich prepojenie na univerzitné vzdelávanie a podnikanie. Zdravotnícke zariadenia vyššej vybavenosti je nevyhnutné situovať na dobre dostupných stanovištiach. Bolo by žiaduce, aby sa ponuka zdravotníckych služieb s ohľadom na vekovú štruktúru obyvateľstva a demografické trendy signalizujúce starnutie populácie kvalitatívne rozširovala. V najväčších mestách - centrách aglomerácií má prioritu rozvoj funkčne diferencovaných, vysokošpecializovaných zariadení. Prvou podmienkou je, aby sa samosprávne jednotky vzájomne dohodli na určení preferovanej vybavenosti a rozhodli o ich priestorovom rozmiestnení alebo rozdelení jednotlivých aktivít medzi sebou.

5. Rozvoj výkonného kombinovaného dopravného systému je kľúčom k úspešnému prevádzkovaní podnikateľských aktivít a zároveň podmienkou stabilizácie a územne rovnomerne rozloženého demografického vývoja a pohybu obyvateľstva. Verejná prímestská doprava by mala vychádzať z aktuálnych potrieb dochádzky za prácou, vybavenosťou a zotavením a svojimi výkonmi sa flexibilne prispôbiť zodpovedajúcim nárokom i časovým výkyvom. Samosprávy by sami mohli podporovať rôznymi zvýhodneniami také formy dopravnej obsluhy, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu. Ťažiskami dopravnej obsluhy prímestskými spojmi sú dnes a mali by ostať aglomerácie a husto osídlené priestory s intenzívnymi väzbami. Len v periférnych oblastiach, kde nemožno zabezpečiť obsluhu

linkami verejnej dopravy môže byť podporovaná individuálna doprava. Zvláštnu pozornosť je treba venovať nadregionálnym dopravným ťahom a najmä koridorom do susedných krajín.

6. Sídlna štruktúra sa môže ďalej vyvíjať smerom k posilneniu funkčnej delby a špecializácie medzi jednotlivými centrami. Samozrejme, treba vychádzať zo súčasnej štruktúry rozmiestnenia hospodárskych aktivít, hustoty obyvateľstva a demografických trendov v jednotlivých sídlach. Dôležitá úloha sa vynára s rozvojom infraštruktúry, ktorá by podporovala hospodárske aktivity, najmä podnikanie v terciárnom a kvartárnom sektore, ako aj vyššie vzdelávacie ustanovizne vo väčších centrách pri územnej nadväznosti na priemysel, obchod, finančný kapitál. Už niekoľko rokov sa prejavuje stále sa prehĺbujúci trend úbytku obyvateľov v mestách a jeho nepriamym dôsledkom je aj zvýšenie obytnej plochy na obyvateľa. Aby sa podporil rast alebo aspoň stabilizácia počtu obyvateľov v mestách, bude nevyhnutná reštrukturalizácia bytového fondu, prípadne nová výstavba. Pre rozvoj interaktívnych vzťahov medzi sídlami regiónu a v rámci aglomerácií treba stanoviť urbanistické úlohy, ktoré by dokázali využiť špecifika funkčného členenia a kultúrno-estetické pôsobenie urbanistických štruktúr. Preto treba brať do úvahy kultúrne bohatstvo regiónu a využiť ho na posilnenie regionálnej identity.

Perspektíva územného rozvoja Karlovarskeho kraja v kontexte európskej integrácie a transformačných procesov

Územie Karlovarskeho kraja ponúka veľkolepú šancu zodpovedne a na odbornej úrovni (prostriedkami priestorového plánovania) pokúsiť sa spojiť a koordinovať záujmy jednotlivých obcí v integrovanú hospodársku jednotku, ktorá by spoločne prezentovala záujmy celého regiónu. Preto je najprv treba rozpoznať potenciály regiónu, ktoré sú veľmi rôznorodé a v každej časti regiónu iné. V ďalšom kroku možno uvažovať o prístupe k týmto potenciálom, hlavných ideách návrhu rozvoja, participácii a kooperácii. Cieľom tohto snaženia má byť pokračujúci rozvoj spoločného životného a ekonomického priestoru a vytvorenie integrovaného regiónu európskej dimenzie. Takýto prístup k usmerňovaniu rozvoja regiónu zodpovedá požiadavkám modernej spoločnosti 21. storočia. Doba, v ktorej žijeme, je charakteristická tým, že mobilita ľudí a akčný rádius podnikania sa stále rozširujú (pozri obr. 4. „strednodobé ciele územného rozvoja Karlovarskeho kraja“). Niektoré potenciály rozvoja, zachytené na obr. 4 však súčasne môžu byť aj slabými stránkami a prekážkami napredovania regiónu.

Zvolená mierka spracovania koncepcie (1:100 000) dostatočne podrobne zachytáva jednotlivé obce práve tak ako plánované zámery na vysokej odbornej úrovni.

KONCEPCE ROZVOJE KARLOVARSKÉHO KRAJE
Entwicklungskonzept des Bezirkes Karlsbad

Sřrednědobé cíle územního rozvoje
Mittelfristige Ziele der Gebietsentwicklung

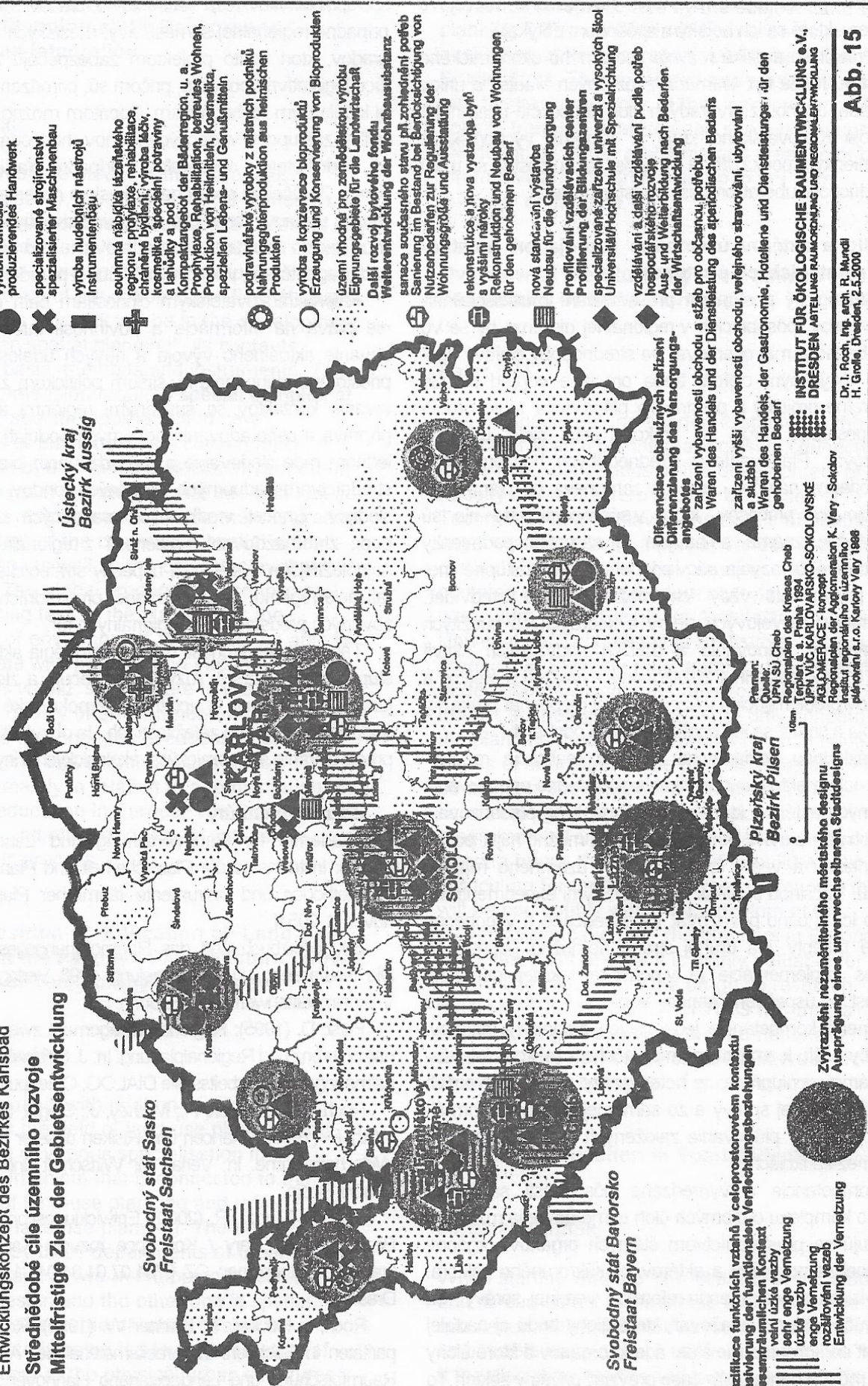
Svobodný stát Sasko
Freistaat Sachsen

Svobodný stát Bavorsko
Freistaat Bayern

Intenzifikace funkčních vztahů v celoprostorovém kontextu
Intensivierung der funktionalen Verflechtungsbeziehungen
im gesamtörtlichen Kontext

||| velmi úzké vazby
||| sehr enge Vernetzung
||| enge Vernetzung
||| rozšířování vazeb
Entwicklung der Vernetzung

Zvýraznění nezanímatelného městského designu
Ausprägung eines unverwechselbaren Stadtdesigns

- Zvýraznění specifických profilů tvorby hodnot
Ausprägung spezifischer Profile der Werterschöpfung
- ✕ výrobní firmasie
produzierendes Handwerk
- specializované strojírenství
spezialisierter Maschinenbau
- ⊕ výroba hudebních nástrojů
Instrumentenbau
- ⊕ souhrnná náročná úzavřetého regionu - profaxe, rehabilitace, chráněné bydlení, výroba léčiv, kosmetika, speciální potraviny a lahůdky a pod.
- ⊕ Kompaktní obce der Bäderregion, u. a. Prophylaxe, Rehabilitation, betreutes Wohnen, Produktion von Heilmitteln, Kosmetika, speziellen Lebens- und Genussmitteln
- ⊕ podvratná výroby z místních podniků
Nahrungsgüterproduktion aus heimischen Produkten
- výroba a konzervace bioproduktů
Erzeugung und Konservierung von Bioprodukten
- ⊕ území vhodné pro zemědělskou výrobu
Eignungsgebiete für die Landwirtschaft
- ⊕ Další rozvoj bytového fondu
Weiterentwicklung der Wohnbausubstanz
- ⊕ sanace současně stavu při zohlednění potřeb
Sanierung im Bestand bei Berücksichtigung von Nutzerbedürfnissen zur Regulierung der Wohnungsnot und -ausstattung
- ⊕ rekonstrukce a nova výstavba bytů
a vyššími nároky
Rekonstruktion und Neubau von Wohnungen für den gehobenen Bedarf
- ⊕ nová standovní výstavba
Neubau für die Grundversorgung
- ⊕ Profilování vzdělávacích center
Profilierung der Bildungszentren
- ⊕ specializované zařízení univerzit a vysokých škol
Universität/Hochschule mit Spezialisierung
- ⊕ vzdělávání a další vzdělávání podle potřeb
hoospodářského rozvoje
Aus- und Weiterbildung nach Bedürfnissen der Wirtschaftsentwicklung
- ⊕ Diferenciacce obstarávacích zařízení
Differenzierung des Versorgungsangebots
- ⊕ zařízení vyhovující obchodu a sřezb pro občasnou potřebu
Waren des Handels und der Dienstleistung des apertodischen Bedarfs
- ⊕ zařízení vyšší vyhovující obchodu, veřejného stravování, ubytování
Waren des Handels, der Gastronomie, Hotelle und Dienstleistungen: für den gehobenen Bedarf

INSTITUT FÜR ÖKOLOGISCHE RAUMENTWICKLUNG e.V.,
DRESDEN ABTEILUNG RAUMORDNUNG UND REGIONALENTWICKLUNG
Dr. I. Růch, Ing. arch. R. Mundil
H. Große, Dresden, 2.5.2000

Abb. 15

Je to výhodné z toho dôvodu, že jednotlivé samosprávy a okresné orgány môžu pri pohľade na regionálny plán využitia plôch ľahšie pochopiť navrhované rozvojové zámery, ktoré sa ich nejakým spôsobom dotýkajú.

Príležitosti a riziká rozvoja spoločného ekonomického priestoru môžu byť vnímané z rozličných hľadísk a uhlov pohľadu. Jednou z prvoradých úloh koncepcie územného rozvoja Karlovarskeho kraja je ozrejmiť východiskové podmienky a poukázať na možnosti, akou cestou sa majú v budúcnosti uberať procesy transformácie.

Úloha aktérov územného rozvoja pri uplatňovaní strategických postupov

Strategický postup pri presadzovaní multidisciplinárnych cieľov, pôsobiacich v regionálnej dimenzii by sa vo všeobecnosti mal orientovať na strednodobý cieľový horizont. Vytýčeným cieľom treba precízne vopred priradiť konkrétne projekty a prostriedky plánovania, ktoré umožnia postupne, krok za krokom tieto ciele úspešne realizovať. Plánovanie v strednodobých horizontoch je mimoriadne náročné, lebo sa zameriava na plánovanie rozvojových procesov, ktoré v súčasnosti ešte nie sú dostatočne známe a navyše aj samotné podmienky priestorového rozvoja sa v priebehu času postupne menia, pričom nie vždy ich možno presne predvídať. Integráciou rozvojových cieľov a koordináciou použitých prostriedkov plánovania a ďalších nadväzných aktivít bude možné dosiahnuť zúžitkovanie vývojových efektov a trendov prebiehajúcich v území, ale aj rozpoznať prekážky rozvoja a snažiť sa ich podľa možností odstrániť.

Základnou požiadavkou v rámci realizácie rozvojových dokumentov je identifikácia a následne angažovanie vhodných aktérov, ktorí by kooperovali pri presadzovaní daných zámerov. V literatúre a v praxi možno nájsť početné príklady a vzory realizácie úloh územného manažmentu. Väčšinou sú však len ojedinelými experimentmi a ťažko ich možno považovať za osvedčené a všeobecne platné recepty. Na druhej strane nemožno poprieť, že proces implementácie je v podstate takmer nemožné doviesť do úspešného konca, ak nie sú hneď na začiatku vyjasnené kompetencie jednotlivých orgánov a aktérov. Inak by došlo k zmätku, prameniaceho z ťažkostí interdisciplinárnej spolupráce, z heterogenity zainteresovaných štruktúr verejnej správy a zo samotnej povahy neformálnych nástrojov plánovania založených skôr na dobrovoľnosti než sankciách.

Kompetencie a vymedzené pôsobnosti sa týkajú celého komplexu odborných úloh usmerňovania rozvoja a realizujú sa prostredníctvom štátnych orgánov, orgánov miestnej samosprávy a aktérov zo súkromného sektora. V súvislosti s očakávanou reformou verejnej správy sa odporúča už teraz uvažovať, ktoré úlohy budú aj naďalej spadať do kompetencie štátu a jeho orgánov a ktoré úlohy bude môcť v dohľadnom čase prevziať súkromný sektor. To je dôležité urobiť hlavne na regionálnej úrovni.

V zásade sa v procese implementácie zámerov osvedčilo spolupôsobenie angažovaných a odborne zdatných spolupracovníkov resp. referentov z úradov štátnej správy, prípadne regionálnej samosprávy, mestských a obecných úradov, ktorí týmto projektom zabezpečujú zodpovedajúcu legislatívnu podporu, pričom sú, prirodzene, prizývaní aj k dôležitým rozhodnutiam. Popritom možno zainteresovať aj zástupcov vedeckých kruhov, hospodárskych aktivít, podnikateľov, obyvateľov a prípadne ďalšie nezávislé osoby. Za účelom spoločnej diskusie a riešenia problémov možno ustanoviť tematické pracovné skupiny. Všetko však musí niekto koordinovať, moderovať - túto úlohu možno zadať agentúram, vedeckej inštitúcii či poradenskej firme.

K sprostredkovateľským činnostiam patrí rešpektovanie práva na informácie a povinnosti informovať, sledovanie aktuálneho vývoja a nových udalostí v odbore priestorové plánovanie i v širšom politickom zábere, pestovanie kontaktov so susednými regiónmi a krajinami, príprava a usporadúvanie odborných podujatí a v neposlednom rade sledovanie a presadzovanie projektov prostredníctvom podporných finančných fondov. Okrem výsledkov činnosti v odborných pracovných skupinách a popri zhromažďovaní skúseností z regionálnych fór sú najdôležitejším výsledkom úspechy strategicko-štrukturalizácie regiónu, uskutočňovanej prostredníctvom autorizovaných predstaviteľov regionálnych fór.

Táto vo všeobecnosti úspešná stratégia aktívneho prístupu k regionálnemu rozvoju podnecuje a zlepšuje vzájomnú komunikáciu a uplatňuje demokratické právo rozhodovať o vlastných záležitostiach. Je obzvlášť vhodná na predurčovanie ekonomických, ekologických a iných cieľov.

Zoznam literatúry

Akademie für Raumforschung und Landesplanung (1998): *Instrumente der Plansicherheit und Planumsetzung*. In: *Methoden und Instrumente räumlicher Planung*. Hannover. S. 205 ff.

Baugesetzbuch und das Raumordnungsgesetz (1997): *Die Neufassung und Neuregelung 1998*. Verlag deutsches Volkheimstättenwerk GmbH. Bonn.

Fürst, D. (1995): *Regionalmanagement zwischen Regionalkonferenz und Regionalplanung*. In: J. Seeber (ed.), *Regionalmanagement*. Arbeitsstelle DIALOG. Oldenburg. S. 9 - 23.

Roch, I.; Leimbrock, H.; Mathey, J.; Siegel, B.; Walz, U.; Wirth, P. (1999): *Chancen und Risiken unserer Lebens- und Wirtschaftsräume*. In: Verlag für Wirtschaft und Forschung GmbH. Berlin.

Roch, I.; Mundil, R. (2000): *Entwicklungskonzept für den Bezirk Karlovy Vary / Koncepcie rozvoje Karlovarskeho kraja*. Projektnummer: CZ 9701.07.01.04.04.01. Endbericht. Dresden.

Roch, I.; Hecker, T.; Krämer W. (1999): *Regionale Disparitäten in Sachsen*. In: *Arbeitsmaterial der Akademie für Raumforschung und Landesplanung Hannover „Gleichwertige Lebensbedingungen in Mitteleuropa...“* Hannover.